

JULIA URBAŃCZYK

Wrocław

CZYTELNICZA POPULARNOŚĆ TWÓRCZOŚCI HARLANA COBENA W POLSCE NA TLE ADAPTACJI FILMOWYCH JEGO KSIĄŻEK W LATACH 2012–2021

Relacja książka–film. Analiza ocen książek autorstwa Harlana Cobena w serwisie *lubimyczytać.pl*. Analiza ocen filmów współtworzonych przy udziale Harlana Cobena w serwisie *Filmweb*. Analiza i porównanie ocen powieści Harlana Cobena i ich adaptacji filmowych. Relacje pomiędzy ocenami powieści a ocenami ich adaptacji filmowych.

SŁOWA KLUCZOWE: Harlan Coben, książka, film, serial, *lubimyczytać.pl*, *Filmweb*

WSTĘP

Obecnie wiele książek znanych autorów ma swoje adaptacje filmowe, co można uznać za korzystne zjawisko z punktu widzenia nie tylko autorów książek i wydawców, lecz także studiów filmowych oraz czytelników lub widzów. Interesującym przypadkiem w tym kontekście jest twórczość Harlana Cobena, amerykańskiego autora kryminałów i thrillerów, którego dzieła niejednokrotnie znajdowały się na czele listy bestsellerów „*New York Timesa*”. Jego powieści są doceniane zarówno w USA, jak i w wielu krajach Europy, w tym w Polsce. Należy przy tym zauważyć, że działalność Cobena nie ogranicza się jedynie do literatury. Twórca związany jest także ze sztuką filmową — pracował między innymi przy scenariuszach kilku seriali, które powstały na podstawie powieści jego autorstwa. Twórczość Cobena jest więc zróżnicowana pod względem formy przekazu, a odbiorca często ma wybór między książką a jej adaptacją filmową, co jest ciekawym aspektem pod względem badawczym.

Artykuł ma na celu wskazanie zależności pomiędzy adaptacjami filmowymi a ich literackimi pierwowzorami na przykładzie twórczości tego autora. Istotna dla niniejszej pracy jest ponadto próba ukazania wpływu adaptacji na rozpoznawalność i popularność poszczególnych tytułów. Badaniu zostały poddane oceny zarówno powieści, jak i powstałych na ich podstawie filmów i seriali w serwisach lubimyczytac.pl oraz Filmweb. Zgromadzone dane zostały szczegółowo przeanalizowane. W celu ukazania wzrostu bądź spadku zainteresowania skorzystano z narzędzia Internet Archive, dzięki któremu udało się dotrzeć do archiwalnych wersji badanych serwisów i poznać oceny poszczególnych powieści przed i po ukazaniu się ich adaptacji w postaci filmu czy serialu.

RELACJA KSIĄŻKA–FILM

O koegzystencji książki i filmu pisał między innymi Karol Głombiowski (1980, s. 169):

książka, radio, telewizja funkcjonują obok siebie, wzajemnie się uzupełniając, a nie zastępując. Każde z nich odpowiada określonym potrzebom i możliwościom percepcyjnym odbiorców. Koegzystencja ich opiera się bowiem na podziale funkcji poszczególnych środków przekazu. O wyborze zaś tego lub innego z nich decyduje bez wątpienia [...] sytuacja komunikacyjna i stopień jego dostępności.

Mimo upływu czasu i rozwoju technologii jego słowa nadal znajdują potwierdzenie w rzeczywistości. Dowodem na to jest zjawisko konwergencji, które współcześnie stało się obszarem zainteresowań wielu badaczy, w tym Henry'ego Jenkinsa — omawia on szczegółowo to zjawisko w pracy *Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów* (2007). Przez pryzmat badań medioznawczych konwergencja rozumiana jest jako zjawisko, w którym poszczególne jednostki (to jest sieci, urządzenia, a także rynki) zbliżają i upodabiają się do siebie nawzajem pod względem zawartości. W celu zobrazowania zjawiska przywoływane są strategie komunikacyjne, tworzone zarówno przez nadawców, jak i odbiorców. Należy zauważyć, że termin „konwergencja” stosowany jest w literaturze z zakresu medioznawstwa do opisu nie tylko przedmiotu, ale i podmiotu wspomnianego zjawiska (Kopecka-Piech, 2011, s. 5).

W przypadku filmu, który powstał na podstawie utworu literackiego, przekazywana treść jest taka sama — zmieniła się jedynie forma jej przekazu. Trzeba jednak pamiętać, że nie da się przenieść książki na ekran w takim stopniu, w jakim umożliwiają to radio i teatr. Na antenie radiowej literatura prezentowana jest w formie słuchowiska — lektorzy odczytują poszczególne partie tekstu, czemu niejednokrotnie towarzyszą efekty dźwiękowe. Z kolei w teatrze aktorzy odgrywają sceny na podstawie dokładnego scenariusza — w tym wypadku dochodzi do

połączenia przekazu audiofonicznego z wizualnym (Głombiowski, 1980, s. 169). Natomiast produkcja filmowa może przedstawić treść książki jedynie w sposób pośredni, dzięki jej adaptacji, będącej przede wszystkim pewnego rodzaju interpretacją scenarzysty i reżysera. Ponadto w przypadku utworu literackiego każdy czytelnik może mieć inne wyobrażenie postaci i miejsc, co w filmie jest sugerowane widzowi odgórnie. Film ma także ograniczenia czasowe, dlatego też częstym zabiegiem jest pomijanie drugoplanowych postaci i skracanie materiału źródłowego. Filmowcy są przy tym zobowiązani do nakręcenia takich ujęć, aby po zmontowaniu widz orientował się w działaniach bohatera i jego motywacji (Głombiowski, 1980, s. 169). Nie należy jednak zapominać, że film pozwala na przekazanie treści książki w nieco okrojonej wersji, ale za to w szybszym czasie i większej liczbie osób. W takiej sytuacji seans w kinie zobaczy kilkadziesiąt osób w tym samym czasie, w jakim jedna osoba przeczyta jedynie pewien fragment danego utworu.

W przypadku przenoszenia książki na ekran należy zwrócić szczególną uwagę na terminologię, gdyż dzieło literackie może zostać zekranizowane lub zaadaptowane. Pomimo częstego stosowania słów „ekranizacja” i „adaptacja” jako synonimów występują między nimi różnice. Według *Słownika terminów filmowych* słowo „adaptacja” (łac. *adaptare* — przystosowywać) oznacza przekształcenie utworu literackiego czy też scenicznego, które dokonywane jest na rzecz filmu (Hendrykowski, 1994, s. 12). Natomiast termin „ekranizacja” rozumiany jest jako:

1. w szerszym sensie zabieg adaptacji filmowej utworu wykreowanego wcześniej w innym tworzywie (dzieła literackiego, sztuki teatralnej itp.);
2. w znaczeniu węższym sfilmowanie, wierne przeniesienie widowiska scenicznego na ekran [...]. (Hendrykowski, 1994, s. 80)

W ujęciu *Słownika terminów literackich* zaś słowo „ekranizacja” oznacza „w pierwotnym, wąskim znaczeniu: wierne przeniesienie na ekran filmowy widowiska scenicznego; w szerszym sensie: filmowa przeróbka literackiego utworu fabularnego lub epickiego” (Sławiński, 1988, s. 113). Z kolei „adaptacja” pojmowana jest jako „przeróbka utworu literackiego, mająca na celu dostosowanie go do potrzeb nowych odbiorców bądź do innych niż pierwotnie środków rozpowszechniania” (Sławiński, 1988, s. 14).

Należy zauważyć, biorąc pod uwagę definicje interesujących nas tutaj terminów, że pozostają one z sobą zgodne w ujęciu badawczym z zakresu zarówno literatury, jak i filmu. W języku potocznym bardzo często używa się ich jednak na przemienne, ponieważ oba oznaczają przeniesienie historii z kart książki na ekran. Ekranizacja oznacza jednak wierne przeniesienie tekstu literackiego na ekran, podczas gdy adaptacja skupia się na przeobrażeniu dzieła literackiego w taki sposób, aby dostosować je do nowych odbiorców, pozostając przy tym w zgodzie z ideą zawartą w pierwowzorze.

W środowisku naukowym zazwyczaj stosuje się termin „adaptacja”, aby podkreślić przekaz wyrażany za pośrednictwem różnych środków wyrazu. Polski filmoznawca Marek Hendrykowski (2014, s. 72) wyróżnia siedem sposobów na adaptację dzieła. Pierwszy z nich — substytucja — polega na zamianie wskazanego komponentu na inny. Redukcja, jak sama nazwa wskazuje, odnosi się do usunięcia fragmentu, który znajdował się w pierwowzorze. Natomiast addycja jest całkowitym przeciwieństwem redukcji, gdyż polega na dodaniu nowych treści. Kolejny sposób adaptacji to amplifikacja, która ma na celu wzmocnienie charakterystycznych cech dzieła, tak aby były one widoczne w filmie. W przypadku zaś zastosowania inwersji dochodzi do zmiany kolejności, w jakiej następują po sobie dane fragmenty. Transakcentacja służy z kolei uwypukleniu konkretnej linii fabularnej, w momencie kiedy w książce występuje kilka równorzędnych wątków. Ostatnią metodą adaptacyjną jest kompresja — w tym przypadku treści ulegają skondensowaniu, tak aby film był kwintesencją dzieła, na podstawie którego powstał (Hendrykowski, 2014, s. 78–82). Należy zauważyć, że często stosowane jest jednocześnie kilka z wymienionych sposobów na adaptację danego dzieła, aby uzyskać zadowalający efekt końcowy. Hendrykowski (2014, s. 110) tymi słowami opisuje, na czym polega dobra adaptacja:

Liczy się [...] ciężar właściwy (czytaj: kulturowe wyposażenie) adaptowanego utworu i ciężar właściwy jego filmowego odpowiednika. Ciężar ten powinien być w miarę możliwości porównywalny. Podczas gdy w rezultacie złej adaptacji ulega on zaniżeniu lub całkiem przepada, czyniąc oceniany przez nas ekranowy rezultat adaptowania efektem artystycznie i kulturowo nieważkim.

Pierwotnie w badaniach nad adaptacjami filmowymi skupiano się przede wszystkim na ocenie tego, jak bardzo film jest wierny swojemu literackiemu pierwowzorowi. Ponadto panowało przekonanie, że podejmowanie się realizacji adaptacji filmowej dzieła literackiego wiąże się z dużym ryzykiem porażki (Orłowski, 1974, s. 12). Film definiowano wówczas jako dzieło zależne od swojego literackiego pierwowzoru. Jednakże byli również badacze reprezentujący odmienny punkt widzenia — mianowicie analizowali film jako efekt samodzielnego procesu twórczego. Zwolennikiem takiego podejścia był teoretyk kina Béla Balázs. Jego poglądy przedstawia Małgorzata Choczaj (2011, s. 15), podkreślając, że dostosowanie treści dzieła literackiego do formy i stylistyki filmu nie musi się łączyć ze spadkiem wartości, jaką reprezentuje adaptacja danej powieści. Według Balázsa (1987, s. 261):

fabuła powieści może być przerobiona na film albo na sztukę teatralną i w obu rodzajach sztuki może powstać jednakowo doskonałe dzieło, ponieważ forma w obu wypadkach odpowiada treści. [...] chociaż fabuła obu utworów jest taka sama, treść jednak w obu przypadkach jest różna. I ta różna treść odpowiada obu tym zmienionym i nowo nadanym formom.

Przywołany cytat potwierdza tezę, że adaptacja filmowa danego dzieła literackiego nie jest gorsza od utworu, na którym się opiera, ponieważ jej fabuła jest dostosowywana do nowej formy przekazu. Obecnie stanowisko badaczy uległo zmianie, o czym świadczą słowa Hendrykowskiego (2014, s. 215):

adaptacja filmowa w jej dzisiejszym modelowym kształcie i dążeniach nie jest statycznym odwzorowaniem adaptowanego utworu ani też jego mechanicznym powieleniem.

Na znaczeniu traci także powszechnie znana fraza, że książka jest lepsza od filmu. Współcześnie film nie ma być wiernym zobrazowaniem książki. Jego nadrzędnym celem jest jak najlepsze przedstawienie kontekstu i głębi dzieła literackiego, na bazie którego stworzono film (Hendrykowski, 2014, s. 215).

ANALIZA OCEN KSIĄŻEK AUTORSTWA HARLANA COBENA W SERWISIE LUBIMYCZYTAĆ.PL

Wielu internautów ocenia książki w sieci, korzystając ze skali ocen wyrażonej na przykład liczbą gwiazdek. Ponadto czytelnicy mają możliwość zamieszczenia recenzji albo krótkiej wzmianki o odczuciach po przeczytaniu danej powieści w formie pisemnej bądź też materiału wideo. Należy jednak pamiętać, że ilu ludzi, tyle możliwych opinii. Zdarzają się sytuacje, gdy dana książka według jednej osoby będzie oceniona jako rewelacyjna, a ktoś inny stwierdzi, że jest ona po prostu nudna czy nieciekawa. Obecnie coraz częstszym zwyczajem przed zakupem czy też wypożyczeniem danej pozycji z biblioteki jest sprawdzenie jej oceny i opinii wśród czytelników w takich serwisach jak anglojęzyczny goodreads.com lub polskojęzyczny lubimyczytac.pl. Tego typu portale nie tylko służą jako platforma komunikacji i wymiany doświadczeń pomiędzy czytelnikami, można na nich znaleźć także informacje z hiperłączem do miejsc w sieci, gdzie daną książkę można kupić.

Serwis lubimyczytac.pl cieszy się w Polsce dużą popularnością. W 2020 roku odnotowano na nim ponad milion zarejestrowanych kont. Zarejestrowani użytkownicy mają możliwość oceny książek według dziesięciostopniowej skali (przykładowo ocena 1 oznacza „beznadziejna”, 6 — „dobra”, a 10 — „arcydzieło”) oraz napisania własnej opinii, w tym recenzji. Wypowiedzi te są anonimowe, gdyż ich autorzy występują jedynie pod nickami. Serwis wyposażony jest jednocześnie w narzędzia analityczne, które umożliwiają zliczenie wystawionych ocen i wyliczenie z nich średniej. Ponadto użytkownik ma podgląd, ile osób przyznało danej powieści konkretną liczbę gwiazdek. Poza tym serwis lubimyczytac.pl jest platformą służącą do wymiany opinii na temat danej książki. Użytkownicy serwisu mają bowiem możliwość — poprzez naciśnięcie ikony plusa — wyrażenia swojego poparcia dla

wypowiedzi innych użytkowników. W ten sposób liczba „plusów” oznacza liczbę użytkowników, którzy zgodzili się z przedstawionym stanowiskiem. Taka opcja pozwala wyróżnić opinie, które są najbardziej reprezentatywne, co z kolei jest pomocne przy określaniu stanowiska innych czytelników wobec danej książki.

W momencie kiedy poszczególne recenzje zostają wyświetlane jako pierwsze podczas sortowania według liczby plusów malejąco, wyłaniają się tak zwani liderzy opinii. Zgodnie z przyjętą definicją są to osoby będące częścią jakiejś grupy społecznej, które potrafią „umiejętnie wpływać na opinie innych. Identyfikacja takich jednostek jest szczególnie ważna dla marketingu, gdyż za ich pomocą można skutecznie oddziaływać na decyzje zakupowe konsumentów” (Forusińska, b.d.). W wypadku lubimyczytac.pl liderzy opinii mają jeszcze dwie cechy wspólne, a mianowicie odznaczają się długim stażem w użytkowaniu serwisu i są zagorzałymi czytelnikami, na co wskazuje liczba przeczytanych i recenzowanych przez nich książek, wyświetlana na ich profilach. Ich opinie są obszerniejsze w porównaniu do pozostałych i wyróżniają się bardziej dogłębnym ujęciem tematu. Na ilustracji 1 przedstawiono przykładową recenzję autorstwa jednego z liderów opinii.

785

785

veinylover | 01.08.2020

★ 6 / 10

Na półkach: Przeczytane

Ta książka, napisana przez Cobena podobno w młodości, ma coś w sobie, jakąś świeżość i naiwność, zarówno w tym dobrym, jak i w tym gorszym znaczeniu. Szkoda, że autor zatracił część tego, co dobre, zwłaszcza ostatnio i za dużo wprowadza do swoich produkcji lewicowej polityki.

Historia dość przewidywalna, a ja na w miarę wczesnym etapie wskazałem osobę odpowiedzialną za zabójstwa.

Rys psychologiczny postaci w tej powieści są dość powierzchowne, widać że młody Coben nie miał jeszcze doświadczenia życiowego, choć talent pisarski widać: w sposobie pisania i rozwijania opowieści.

Uważam jednak, że najlepsze są cobenowskie opowieści z Myronem i Winem, są to postaci, do których taki czytelnik, jak ja – objawia pewną słabość. W niniejszej książce sporo scen i opisów sytuacji jest przegadanych i autor, moim zdaniem, nie wykorzystał potencjału akcji, jaki drzemał w tym pomysle.

Mimo wszystko nie najgorzej się czytało i sześć gwiazdeczek daję. mniej ^

Popieram [134]

→ Link

Oznacz jako spojler

Il. 1. Opinia lidera opinii w serwisie lubimyczytac.pl z podaniem liczby głosów poparcia

Źródło: <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/4954398/mistyfikacja> (dostęp: 22.01.2022).

Mogą oni zatem — w nie do końca świadomy sposób — kształtować opinie innych użytkowników i decyzje konsumenckie osób, które przez zakupem posta-

nowią sprawdzić recenzje danej książki. Nie zmienia to jednak faktu, że liderzy opinii mogą stać się jednym z czynników napędzających promocję i sprzedaż książek analizowanego autora.

W tabeli 1 zawarto zestawienie dotyczące ocen i opinii książek autorstwa Harlana Cobena w serwisie lubimyczytac.pl.

Tab. 1. Zestawienie ocen i opinii powieści Harlana Cobena w serwisie lubimyczytac.pl

	Tytuł	Data pierwszego wydania w Polsce	Średnia ocena w skali 1–10	Liczba ocen	Liczba opinii	Liczba dyskusji
1.	<i>W głębi lasu</i>	2008	7,6	10 050	886	0
2.	<i>Nie mów nikomu</i>	2002	7,5	17 244	1253	0
3.	<i>Na gorącym uczynku</i>	2011	7,5	5374	376	0
4.	<i>Mów mi Win</i>	2021	7,5	207	36	1
5.	<i>Bez pożegnania</i>	2002	7,4	8195	564	0
6.	<i>Jedyna szansa</i>	2003	7,4	6498	434	0
7.	<i>Tylko jedno spojrzenie</i>	2005	7,4	6264	362	0
8.	<i>Jeden fałszywy ruch</i>	2004	7,4	5735	267	0
9.	<i>Już mnie nie oszukasz</i>	2017	7,4	5378	606	0
10.	<i>Mistyfikacja</i>	2010	7,4	4807	395	0
11.	<i>Wszyscy mamy tajemnice</i>	2011	7,4	4510	320	0
12.	<i>Tęsknię za tobą</i>	2014	7,4	4043	403	0
13.	<i>W domu</i>	2018	7,4	3141	399	0
14.	<i>Niewinny</i>	2006	7,3	7022	491	0
15.	<i>Obiecay mi</i>	2007	7,3	6681	339	0
16.	<i>Najczarniejszy strach</i>	2004	7,3	5889	317	0
17.	<i>Klinika śmierci</i>	2011	7,3	5146	449	0
18.	<i>Zaginiona</i>	2010	7,3	5095	296	0
19.	<i>Zostań przy mnie</i>	2013	7,3	3848	317	0
20.	<i>Bez skrupułów</i>	2003	7,2	10 081	674	0
21.	<i>Bez śladu</i>	2005	7,2	7802	374	0
22.	<i>Krótką piłka</i>	2003	7,2	7406	381	0
23.	<i>Błękitna krew</i>	2006	7,2	5875	305	0
24.	<i>Ostatni szczegół</i>	2007	7,2	5489	243	0
25.	<i>Sześć lat później</i>	2014	7,2	4890	475	0
26.	<i>Nie odpuszczaj</i>	2018	7,2	2588	365	0
27.	<i>Odnaleziony</i>	2015	7,2	2539	247	0

	Tytuł	Data pierwszego wydania w Polsce	Średnia ocena w skali 1–10	Liczba ocen	Liczba opinii	Liczba dyskusji
28.	<i>O krok za daleko</i>	2020	7,2	2511	399	0
29.	<i>Zachowaj spokój</i>	2009	7,2	224	14	0
30.	<i>Schronienie</i>	2012	7,1	4783	416	0
31.	<i>Kilka sekund od śmierci</i>	2013	7,1	3411	282	0
32.	<i>Nieznajomy</i>	2016	7,0	4444	528	0
33.	<i>Chłopiec z lasu</i>	2020	6,5	1858	399	0

Kolejność wyznacza najwyższa średnia ocena poszczególnego tytułu. W przypadku kiedy kilka tytułów ma taką samą średnią ocenę, drugim kryterium wyznaczającym kolejność jest liczba oddanych ocen.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z serwisu lubimyczytac.pl (stan na 24 listopada 2021), <https://lubimyczytac.pl/autor/18011/harlan-coben> (dostęp: 24.11.2021).

Wszystkie książki Harlana Cobena z wyjątkiem jednej (*Chłopiec z lasu*) mają wysokie noty, które interpretowane według skali opisanego serwisu oznaczają powieści bardzo dobre. Na pierwszym miejscu znajduje się powieść *W głębi lasu*, która została oceniona średnio na 7,6. Odznacza się ona również dużą liczbą ocen i opinii. Powodem takiej popularności tego tytułu może być adaptacja filmowa z 2020 roku. Jest to polska produkcja, zrealizowana przez ATM Grupa S.A. (serial dostępny jest na platformie streamingowej Netflix). Akcję serialu przeniesiono do Polski, która stała się tłem przedstawianych wydarzeń. Wzbudziło to zwiększone zainteresowanie wspomnianym tytułem wśród polskich odbiorców. Wielu widzów postanowiło bowiem przeczytać utwór, na którego podstawie powstał oglądany przez nich serial.

Na drugim miejscu uplasowała się powieść *Nie mów nikomu*. Czytelnicy ocenili ją na 7,5. Należy jednak pamiętać, że była to jedna z pierwszych książek autorstwa Harlana Cobena przetłumaczona na język polski. W związku z tym wielu użytkowników serwisu wspomina w komentarzach, że była to pierwsza książka Cobena, którą przeczytali. W 2006 roku powstał ponadto film na jej podstawie — wyprodukowany we Francji *Ne le dis à personne*. Prawdopodobnie to właśnie można uznać za uzasadnienie największej liczby ocen (17 244) i opinii (1253) spośród przeszło 30 książek tego pisarza.

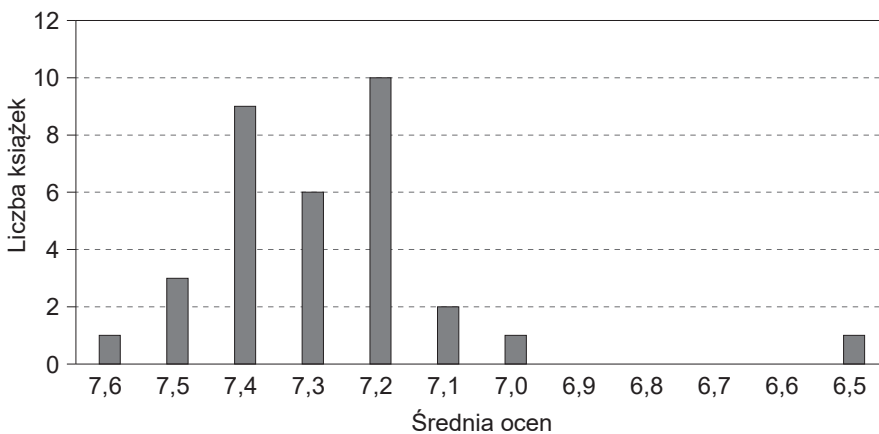
Na uwagę zasługuje także najnowsza powieść Harlana Cobena, czyli *Mów mi Win*. Przedstawia ona historię postaci drugoplanowej znanej czytelnikom z serii z Myronem Bolitarem. Tytułowy Win, czyli bogacz o imieniu Windsor Horne Lockwood III, staje się teraz głównym bohaterem książki. Czytelnicy ocenili utwór na 7,5, czyli uplasowali go na równo z takimi tytułami jak *Nie mów nikomu* i *Na gorącym uczynku*. Trzeba też zauważyć, że jedynie dla tej książki Cobena administracja serwisu utworzyła dyskusję, której celem jest wymiana poglądów. Niestety

jak dotąd (czyli do 24 listopada 2021 roku) ma ona zaledwie dwa wpisy, co może wynikać z tego, że powieść jest wciąż nowością wydawniczą i jeszcze niewiele osób miało okazję ją przeczytać, i wyrazić swoją opinię. Pozostałe dzieła analizowanego tu autora również mają wysokie i liczne oceny, co świadczy o lekkości pióra i popularności pisarza.

Warto także dokładniej przyjrzeć się powieści *Zachowaj spokój*. Wyróżnia ją wysoka ocena użytkowników — 7,2, jednak liczba ocen i opinii jest dosyć niska w porównaniu z resztą książek Cobena. Jest to tym bardziej zaskakujące, że wspomniany tytuł nie jest nowością na polskim rynku wydawniczym, ponieważ swoją premierę miał w 2009 roku. Z zestawienia zdaje się wynikać, że z tą powieścią zapoznano się mało czytelników. Sytuacja może w przyszłości ulec zmianie z uwagi na zaplanowaną premierę serialu (2022 rok na platformie Netflix) o tym samym tytule oraz wznowienie powieści z okładką ściśle powiązaną z serialem. Adaptacja filmowa, za którą odpowiada studio ATM Grupa S.A. we współpracy z serwisem Netflix i Polskim Instytutem Sztuki Filmowej, może przyczynić się do zwiększenia zainteresowania jej literackim pierwowzorem.

Tabełę zamyka powieść oceniona gorzej od pozostałych, bo zaledwie na 6,5. Mowa o książce *Chłopiec z lasu*, wydanej w Polsce w 2020 roku. Nie odniosła ona dużego sukcesu, a z analizy opinii w serwisie lubimyczytac.pl wynika, iż wielu czytelników sięgnęło po nią tylko dlatego, że wyszła spod pióra Cobena. Analizując oceny i opinie na lubimyczytac.pl, można dojść do wniosku, że jest to dobry utwór, mimo że nie wzbudza u odbiorcy wielkiego zachwyty. Wielu czytelników uważa, że powieść jest zbyt przewidywalna czy też schematyczna.

Jako że wiele książek autorstwa Harlana Cobena ma jednakowe średnie oceny, na wykresie 1 ukazano liczbę powieści ocenionych na jednakowym poziomie.

Wykr. 1. Zestawienie książek o takiej samej średniej ocenie

Źródło: opracowanie własne.

Najwięcej powieści otrzymało notę 7,2 — aż 10 z nich. Pozostałe książki oceniono na podobnym poziomie. Należy zauważyć, że oceny różnią się względem siebie o 0,1. Jedynie w przypadku jednej powieści spadek oceny wyniósł więcej. *W głębi lasu* oceniono najlepiej (7,6) i żaden inny tytuł nie dorównuje tej książce według użytkowników serwisu lubimyczytac.pl. Najgorzej natomiast wypada *Chłopiec z lasu* (6,5) — w tym przypadku również żaden inny tytuł nie zyskał takiej samej oceny, dlatego też można go uznać za najgorzej odebraną przez czytelników powieść tego twórcy.

Liczba książek o jednakowej ocenie wskazuje na to, że powieści analizowanego tu autora utrzymane są na podobnym poziomie pisarskim, dzięki czemu nazwisko Cobena staje się marką, która napędza sprzedaż produktów opatrzonych jego nazwiskiem. Czytelnicy wybierający jego książki wiedzą, jaką jakość one reprezentują.

W „kolekcji” Harlana Cobena znajdują się zarówno powieści jednotomowe, jak i całe serie. Tabela 2 przedstawia średnie oceny całych serii książek autorstwa omawianego pisarza.

Tab. 2. Zestawienie ocen serii książek Harlana Cobena w serwisie lubimyczytac.pl

	Tytuł serii	Średnia ocena w skali 1–10	Liczba ocen
1.	„Myron Bolitar”	7,3	36 895
2.	„W Labiryncie Kłamstw”	7,3	35 176
3.	„Mickey Bolitar”	7,2	10 952

Kolejność wyznacza najwyższa średnia ocena tytułów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z portalu lubimyczytac.pl (stan na 24 listopada 2021 roku), <https://lubimyczytac.pl/autor/18011/harlan-coben> (dostęp: 24.11.2021).

Serie książek w serwisie lubimyczytac.pl oceniane są w taki sam sposób jak pojedyncze tytuły. Najlepiej oceniono serię z Myronem Bolitarem, która liczy 11 tomów — średnia ocen wynosi 7,3. Odznacza się ona również największą liczbą ocen użytkowników. Świadczy to jej o dużej popularności wśród czytelników. Taką samą notę otrzymała seria 28 książek Harlana Cobena, które weszły w skład serii „W Labiryncie Kłamstw”, opublikowanej przez wydawnictwo Albatros, będącej zbiorem zarówno pojedynczych powieści różnych autorów, jak i tych wchodzących w skład konkretnych serii (jak w analizowanym przypadku). Wielu fanów Cobena zainteresowało skompletowanie wspomnianej serii, na co wskazuje znacząca liczba użytkowników, którzy dokonali jej oceny.

Nieco słabiej oceniono natomiast serię dla młodszych czytelników, przedstawiającą przygody bratanka Myrona Bolitara, czyli Mickey’a Bolitara (7,2). W tym wypadku przy wyliczeniu średniej oceny wzięto pod uwagę również zbiorcze wydanie wspomnianej trylogii.

Książka *Mów mi Win* otwiera kolejną serię, dotyczącą perypetii Windsora Horne'a Lockwooda III. Jak dotąd w serii wydano tylko tę jedną książkę, dlatego też nie została ona uwzględniona w tabeli 2.

ANALIZA OCEN W SEWISIE FILMWEB FILMÓW I SERIALI WSPÓŁTWORZONYCH PRZY UDZIALE HARLANA COBENA

Analogicznie do książek filmy bądź też seriale również są oceniane przez użytkowników sieci. Przykładem serwisu, który umożliwia to internautom, jest Filmweb, który dostarcza informacji o ponad 1,8 miliona produkcji filmowych i ludziach kina. Na omawianym portalu użytkownicy mogą oceniać filmy czy też seriale, przyznając im gwiazdki w skali od 1 do 10 (gdzie przykładowo ocena 1 oznacza „nieporozumienie”, 6 — „niezły”, a 10 — „arcydzieło”).

Co warte uwagi, poza ocenami nieprofesjonalnych użytkowników pojawiają się także oceny polskich krytyków filmowych, takich jak na przykład Tomasz Raczek („Magazyn Filmowy”, wydawany przez SPF) czy też Karolina Korwin-Piotrowska (Canal Plus Polska). Filmweb poza oceną w postaci gwiazdek umożliwia swoim użytkownikom też prowadzenie dyskusji na forum. Widzowie opisują tam swoje wrażenia po obejrzeniu danego filmu lub serialu. W serwisie tym, mimo możliwości dodawania polubień do danego wpisu, nie jest jednak możliwe wskazanie liderów opinii. Nie pozwala na to mnogość i rozproszenie wątków na forum, które niejednokrotnie dotyczą tego samego tematu, a wyświetlane są jako osobne wpisy.

Należy w tym kontekście wyraźnie podkreślić, że Harlan Coben działa nie tylko na polu literackim, ale również pracuje przy produkcjach filmowych. Dotychczas powstało kilka seriali i jeden film na podstawie jego powieści. Ponadto podpisano już kontrakty na adaptacje 14 książek jego autorstwa (Bryczkowska, 2021). Analizowany pisarz jest przy tym dosyć mocno zaangażowany w projekty opierające się na jego twórczości. W wielu przypadkach wciela się w rolę scenarzysty bądź też autora materiałów (tym mianem w serwisie Filmweb okreśłany jest wkład pisarza, gdy na podstawie jego powieści powstaje produkcja filmowa), które wchodzi w skład scenariusza. Poza pracą ściśle związaną z fabułą powstających produkcji Coben jest też często ich producentem. Pozwala mu to na większą swobodę w kwestii kształtowania serialu według własnej koncepcji. Należałoby także nadmienić, że w kilku przypadkach autor wystąpił w produkcjach opartych na jego powieściach. Dla przykładu w filmie *Nie mów nikomu* zagrał nieznanego na dworcu kolejowym. Natomiast w serialu *Jedyna szansa* wcielił się w jedną z ważniejszych postaci — Abe'a Tansmore'a.

Tabela 3 przedstawia zestawienie ocen i dyskusji na forum związanych z filmami i serialami powstałymi na podstawie powieści Harlana Cobena.

Tab. 3. Zestawienie ocen produkcji zrealizowanych na podstawie powieści Harlana Cobena

	Tytuł produkcji na podstawie powieści Harlana Cobena	Średnia ocena użytkowników w skali 1–10	Liczba ocen użytkowników	Liczba wątków na forum	Średnia ocena krytyków w skali 1–10	Liczba ocen krytyków
1.	<i>Niewinny</i>	7,4	13 228	29	5,5	2
2.	<i>Jedyna szansa</i>	7,2	707	8	–	–
3.	<i>Nie mów nikomu</i>	7,0	15 885	186	5,8	6
4.	<i>Nieznajomy</i>	7,0	19 739	52	6,0	2
5.	<i>W głębi lasu</i>	6,7	52 694	261	4,7	10
6.	<i>Tylko jedno spojrzenie</i>	6,6	321	5	–	–
7.	<i>Bez pożegnania</i>	5,7	2801	18	–	–

Kolejność wyznaczają oceny poszczególnych produkcji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie serwisu Filmweb (stan na 24 listopada 2021 roku), <https://www.filmweb.pl/person/Harlan+Coben-629985> (dostęp: 24.11.2021).

Według zaprezentowanego właśnie zestawienia najlepiej ocenianą przez widzów produkcją zrealizowaną na podstawie prozy Harlana Cobena jest *Niewinny*, hiszpański serial z 2021 roku o oryginalnym tytule *El inocente*. Został on wyprodukowany przez Think Studio, a za dystrybucję odpowiedzialny był Netflix. Aż 13 228 użytkowników dokonało oceny tego serialu, a jej średnia wyniosła 7,4. Jest to wysoki wskaźnik, kwalifikujący serial — według systemu analizowanego serwisu — w przedziale kategorii dobry/bardzo dobry. Natomiast w przypadku krytyków filmowych tylko dwie osoby wyraziły swoje zdanie na ten temat, a średnia ich ocen wyniosła zaledwie 5,5, co kategoryzuje produkcję jako średnia/nieźła. Najprawdopodobniej wynika to z tego, że osoby zaznajomione z tematyką filmową mają często większe wymagania niż przeciętny widz. W dodatku zwracają większą uwagę na detale, niewidoczne dla „zwykłych” odbiorców.

Na drugim miejscu znalazł się serial *Jedyna szansa*. Jego średnia ocena użytkowników wyniosła 7,2, a swój głos oddało 707 widzów. Mimo niewielkiej liczby ocen adaptacja ta jest stosunkowo dobrze oceniana. W jej przypadku żaden krytyk nie wyraził jednak swojej opinii.

Miejsce trzecie i czwarte — z taką samą średnią oceną 7,0 — zajmują film *Nie mów nikomu* i serial *Nieznajomy*. Brytyjskie studio Red Production Company odpowiada za produkcję wspomnianego serialu, który w 2020 został dodany na platformę Netflix. Widzowie określili obie te produkcje jako dobre (według obowiązującego na Filmwebie systemu ocen). Opinie krytyków w przypadku tych produkcji również są bardzo zbliżone, mianowicie serial został oceniony

na 6,0, a film na 5,8. Tu także zauważalna jest dysproporcja między ocenami widzów a opiniami krytyków.

Natomiast serial *W głębi lasu*, pomimo średniej oceny widzów 6,7, sytuującej go w kategorii niezły/dobry, zyskał największą popularność wśród użytkowników serwisu Filmweb. Oceny dokonało aż 52 694 internautów. Poza tym omawiana produkcja odznacza się największą liczbą wątków na forum, co oznacza, że serial cieszy się nie tylko dużą oglądalnością, ale też skłania do dyskusji i wymiany poglądów. Wpływ na zaistniałą sytuację ma prawdopodobnie fakt, że jest to pierwsza adaptacja filmowa książki Harlana Cobena zrealizowana w naszym kraju.

Najmniejszą zaś popularnością w Polsce cieszą się seriale francuskie powstałe na podstawie powieści Cobena, czyli *Jedyna szansa* i *Jedno spojrzenie*. Zostały one wyprodukowane przez studio VAB, a ich producentem był Sydney Gallonde. Odznaczają się one najmniejszą liczbą ocen i zaledwie kilkoma wątkami na forum. Świadczy to o braku bądź też ograniczonej dostępności tych produkcji w Polsce. Co prawda nie należą one do kolekcji seriali dostępnych na platformie Netflix, jednak w 2020 i 2021 roku były emitowane przez TVP1 i TVP2.

Najgorzej przez użytkowników analizowanego serwisu został oceniony serial *Bez pożegnania* (5,7). Jest to produkcja, która w 2021 roku została udostępniona widzom za pomocą platformy Netflix. Odbiorcy najczęściej zarzucają produkcji pomieszczenie wątków i nieciekawe rozwinięcie fabuły.

W tabeli 3 nie ujęto seriali *Zostań przy mnie* i *Zachowaj spokój*, których premiery miały miejsce po ukończeniu badań, a więc w grudniu 2021 i w 2022 roku.

W tabeli 4 przedstawiono oceny i liczbę wątków na forum dotyczących seriali zrealizowanych na podstawie scenariuszy napisanych przez Harlana Cobena.

Tab. 4. Zestawienie ocen produkcji zrealizowanych na podstawie scenariusza Harlana Cobena

	Tytuł produkcji na podstawie scenariusza Harlana Cobena	Średnia ocena użytkowników w skali 1–10	Liczba ocen użytkowników	Liczba wątków na forum	Średnia ocena krytyków w skali 1–10	Liczba ocen krytyków
1.	<i>Porzucony według Harlana Cobena</i>	7,5	2157	18	6,0	1
2.	<i>Safe — przedstawia Harlan Coben</i>	7,0	20 985	45	–	–

Kolejność wyznaczają oceny poszczególnych produkcji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie serwisu Filmweb (stan na 24 listopada 2021 roku), <https://www.filmweb.pl/person/Harlan+Coben-629985> (dostęp: 24.11.2021).

Harlan Coben — poza tym, że jest autorem książek — zajmuje się również pisanem scenariuszy. Jak dotąd powstały dwa seriale według scenariuszy jego autorstwa. W obu przypadkach są to produkcje brytyjskie.

Użytkownicy Filmwebu wyżej ocenili serial *Porzucony według Harlana Cobena* — na 7,5. Taka punktacja w analizowanym serwisie oznacza zakwalifikowanie produkcji do kategorii dobra/bardzo dobra. Natomiast ocena krytyków filmowych klasyfikuje tę realizację jako niezłą (6,0). Omawiany serial został zrealizowany przez Red Production Company pod oryginalnym tytułem *The Five*. Swoją premierę miał w 2016 roku.

W przypadku drugiego serialu, czyli *Safe — przedstawia Harlan Coben* z 2018 roku, za którego produkcję odpowiadał Canal+, średnia ocena użytkowników jest nieco niższa — 7,0. Nadal jednak kategoryzuje ona serial jako dobry. Ta produkcja ma natomiast dużo większą liczbę ocen użytkowników — 20 985. Liczba wątków na forum również jest większa niż w wypadku produkcji *Porzucony według Harlana Cobena*. Znacząca różnica w liczbie ocen pomiędzy tymi dwoma serialami wynika z ich dostępności na terenie Polski. Serial *Safe — przedstawia Harlan Coben* jest bowiem dostępny na platformie Netflix, która cieszy się dużą popularnością nie tylko na świecie, ale także w Polsce. Natomiast serial *Porzucony według Harlana Cobena* przez pewien czas był dostępny na platformie Canal+, jednak aktualnie został usunięty z oferty i nie jest dostępny na żadnej innej platformie streamingowej.

Jak można zauważyć dzięki dotychczasowym rozważaniom, zarówno produkcje powstałe na podstawie powieści, jak i seriale oparte na scenariuszach Harlana Cobena cieszą się dużą popularnością wśród widzów. Po przeanalizowaniu ich opinii można stwierdzić, że odbiorcy oceniają działania analizowanego autora w sferze filmu jako udane, jednak wielu z nich nadal uważa, że książka jest lepsza od filmu.

ANALIZA I PORÓWNANIE OCEN POWIEŚCI AUTORSTWA HARLANA COBENA I ICH ADAPTACJI FILMOWYCH

Tabela 5 przedstawia porównanie ocen i popularności powieści autorstwa Harlana Cobena w serwisie lubimyczytac.pl i ich adaptacji filmowych na portalu Filmweb.

Pierwszą książką Cobena, na podstawie której powstał film, było *Nie mów nikomu*. Zarówno powieść, jak i film cieszą się popularnością wśród polskich odbiorców, na co wskazują liczby osób chcących przeczytać (6933) czy też obejrzeć (10 865) wspomniany tytuł. Internauci ocenili książkę na 7,5, a film na 7,0 w skali od 1 do 10. Oznacza to, że i powieść, i jej adaptacja zostały dobrze przyjęte przez odbiorców.

Tab. 5. Zestawienie porównawcze powieści Harlana Cobena i ich adaptacji filmowych

	Tytuł	Książka	Adaptacja filmowa
1.	<i>Nie mów nikomu</i>	Data premiery	
		2002	2006
		Liczba osób chcących przeczytać	Liczba osób chcących obejrzeć
		6933	10 865
		Średnia ocena w skali 1–10	
		7,5	7,0
		Liczba ocen	
		17 248	15 887
2.	<i>Bez pożegnania</i>	Data premiery	
		2002	2021
		Liczba osób chcących przeczytać	Liczba osób chcących obejrzeć
		3887	379
		Średnia ocena w skali 1–10	
		7,4	5,7
		Liczba ocen	
8197	2812		
3.	<i>Jedyna szansa</i>	Data premiery	
		2003	2015
		Liczba osób chcących przeczytać	Liczba osób chcących obejrzeć
		3212	814
		Średnia ocena w skali 1–10	
		7,4	7,2
		Liczba ocen	
6499	707		
4.	<i>Tylko jedno spojrzenie</i>	Data premiery	
		2005	2017
		Liczba osób chcących przeczytać	Liczba osób chcących obejrzeć
		2835	405
		Średnia ocena w skali 1–10	
		7,4	6,6
		Liczba ocen	
6266	321		

	Tytuł	Książka	Adaptacja filmowa
5.	<i>Niewinny</i>	Data premiery	
		2006	2021
		Liczba osób chcących przeczytać	Liczba osób chcących obejrzeć
		3156	3014
		Średnia ocena w skali 1–10	
		7,3	7,4
		Liczba ocen	
		7023	13 228
6.	<i>W głębi lasu</i>	Data premiery	
		2008	2020
		Liczba osób chcących przeczytać	Liczba osób chcących obejrzeć
		4925	4324
		Średnia ocena w skali 1–10	
		7,6	6,7
		Liczba ocen	
		10 053	52 694
7.	<i>Nieznajomy</i>	Data premiery	
		2016	2020
		Liczba osób chcących przeczytać	Liczba osób chcących obejrzeć
		2522	3915
		Średnia ocena w skali 1–10	
		7,0	7,0
		Liczba ocen	
		4446	19 739

Kolejność wyznaczają daty premier poszczególnych książek.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z serwisu [lubimyczytac.pl](https://lubimyczytac.pl/autor/18011/harlan-coben), <https://lubimyczytac.pl/autor/18011/harlan-coben> (dostęp: 25.11.2021) i serwisu Filmweb, <https://www.filmweb.pl/person/Harlan+Coben-629985> (dostęp: 25.11.2021) — stan na 25 listopada 2021 roku.

Większość ocen książek i filmów jest do siebie zbliżona. Zazwyczaj to książka okazuje się jednak lepsza od filmu czy serialu w odczuciu odbiorców. Wyjątkiem od tej reguły jest powieść *Niewinny*. W tym przypadku powieść została oceniona na 7,3, a serial na 7,4. Jest to niewielka różnica, jednak patrząc na liczbę ocen, można dostrzec, że to adaptacja cieszy się większym zainteresowaniem. Natomiast analizując przykład książki i serialu *Nieznajomy*, należy zauważyć, że

mimo jednakowych ocen użytkowników liczba osób oddających głos jest kilkakrotnie większa w wypadku serialu niż książki.

Największa różnica w ocenie powieści i jej adaptacji zauważalna jest w wypadku *Bez pożegnania*. Książkę oceniono na 7,4, a serial na jej podstawie zaledwie na 5,7. Różnice dostrzegalne są także w liczbie ocen i osób, które zadeklarowały, że chcą przeczytać bądź też obejrzeć omawiany tytuł. W obu przypadkach większe zainteresowanie skupia się na książce niż na serialu. Z opinii na temat adaptacji jasno wynika, że jest ona najgorzej zrealizowanym przełożeniem utworu Harlana Cobena na ekran. Widzowie uważają serial za nudny i nieciekawny. Wprost przeciwnie sytuacja wygląda w odniesieniu do książki, która jest zachwalana i uznana przez czytelników za wciągającą lekturę.

Interesującym przykładem większej popularności serialu nad powieścią jest z kolei adaptacja *W głębi lasu*. Serial ma bowiem pięć razy więcej ocen w serwisie Filmweb niż książka będąca jego pierwowzorem na lubimyczytac.pl. Mimo że adaptacja jest słabiej oceniana od powieści, wiele osób jest nią zainteresowanych. Jak już wcześniej wspomniano, w tej sytuacji duże znaczenie odegrał fakt, że *W głębi lasu* to pierwszy serial na podstawie twórczości Harlana Cobena z polską obsadą aktorską.

Nie ulega wątpliwości, iż duży wpływ na realizacje adaptacji filmowych powieści Cobena miał Netflix, na którym aktualnie dostępna jest kolekcja „Harlan Coben Collection”. W jej skład wchodzi seriale związane z nazwiskiem autora. Ta platforma streamingowa nie tylko daje użytkownikom możliwość obejrzenia seriali, ale jest także zaangażowana w ich powstanie, będąc jednym z ich producentów. W ciągu zaledwie dwóch lat (2020–2021) powstało i zostało udostępnionych aż pięć seriali na podstawie twórczości Cobena.

RELACJE POMIĘDZY OCENAMI POWIEŚCI A OCENAMI ICH ADAPTACJI FILMOWYCH

W tabeli 6 zawarto analizę i wnioski dotyczące zależności ocen adaptacji filmowych i ocen ich literackich pierwowzorów.

Tabela ta ma na celu zasugerowanie, jaki wpływ na ocenę powieści ma opinia o jej adaptacji filmowej. Każdy z ukazanych w niej przykładów traktowany jest indywidualnie. Co przy tym ważne, książka i serial stworzony na jej podstawie są z sobą powiązane nie tylko treściowo, ale też można dostrzec powstałe między nimi zależności w ocenie przez czytelnika czy widza (przy czym często jest to ta sama osoba).

Tab. 6. Zestawienie ocen powieści Harlana Cobena przed i po powstaniu ich adaptacji filmowych

	Tytuł	Rok wydania książki	Ocena książki przed adaptacją (w 2012 roku)*	Rok produkcji serialu	Ocena adaptacji filmowej	Ocena książki po adaptacji (w 2021 roku)	Zmiana
1.	<i>W głębi lasu</i>	2008	7,46	2020	6,7	7,6	wzrost
2.	<i>Jedyna szansa</i>	2003	7,40	2015	7,2	7,2	spadek
3.	<i>Tylko jedno spojrzenie</i>	2005	7,38	2017	6,6	7,2	spadek
4.	<i>Nieznajomy</i>	2016	7,33**	2021	7,0	7,0	spadek
5.	<i>Bez pożegnania</i>	2002	7,12	2021	5,7	7,4	wzrost
6.	<i>Niewinny</i>	2006	7,07	2020	7,4	7,3	wzrost

Kolejność wyznaczają oceny książek przed adaptacją od najwyższej do najniższej.

* Oceny książek w serwisie lubimyczytac.pl z 2012 roku odtworzono przy pomocy internetowego narzędzia Internet Archive Wayback Machine, które pozwala na odzwierciedlenie wyglądu i danych ze stron internetowych z minionych lat.

** Ocena z 2016 roku — książka miała premierę w Polsce dopiero w tym roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z serwisu lubimyczytac.pl, <https://lubimyczytac.pl/autor/18011/harlan-coben> (dostęp: 21.12.2021) i serwisu Filmweb, <https://www.filmweb.pl/person/Harlan+Coben-629985> (dostęp: 21.12.2021) — stan na 21 grudnia 2021 roku.

Serwis lubimyczytac.pl działa od 2009 roku, jednak początkowo stosowano w nim skalę ocen od 1 do 5. Trzy lata po jego powstaniu wprowadzono jednak zmiany, które są wciąż obecne w aktualnej wersji serwisu (skala ocen od 1 do 10). Aby porównanie i analiza dawnych ocen powieści z aktualnymi była możliwa, wybrano 2012 jako rok, w którym odnotowano pierwsze znaczące dla owego badania oceny wymienionych książek. Pozwoliło to na zachowanie największego możliwego odstępów czasowego między oceną książki przed i po powstaniu jej adaptacji filmowej. Wyjątkiem jest przypadek powieści *Nieznajomy* — jego ocena pochodzi z 2016 roku, gdyż dopiero wtedy książka miała premierę w Polsce. Pozostałe powieści zostały opublikowane przed 2012 rokiem.

Analiza zebranych danych wskazuje na charakterystyczne prawidłowości:

— obniżenie oceny książki po adaptacji (w tym zrównanie oceny książki z oceną adaptacji);

— podwyższenie oceny książki po adaptacji.

W niniejszym badaniu nie uwzględniono filmu *Nie mów nikomu*, ponieważ rok jego produkcji to 2006, a serwis lubimyczytac.pl wtedy nie istniał. Pod uwagę nie wzięto także seriali *Zostań przy mnie* i *Zachowaj spokój*, gdyż w czasie prowadzenia tej analizy premiery obu produkcji jeszcze się nie odbyły.

W trzech przypadkach zanotowano spadek oceny, a w kolejnych trzech jej wzrost po premierze serialu na bazie danej powieści. W kwestii *Jedynę szansę*, *Tylko jednego spojrzenia* i *Nieznajomego* zanotowano spadek, a w odniesieniu do *Niewinnego* wzrost ocen książek, prawdopodobnie podyktowany tym, aby zbliżyć się do ocen, jakie mają ich adaptacje filmowe. Widzowie i czytelnicy mogą nie mieć takiego zamiaru, ale podświadomie porównują książkę z serialem i jeżeli oba sposoby przedstawienia tej samej historii przypadną im do gustu, to oceniają je w ten sam sposób. Poza tym zarówno seriale, jak i książki opatrzone są nazwiskiem Harlana Cobena, a należy nadmienić, że wypracował on sobie pewien wizerunek, dzięki czemu jego nazwisko stało się marką. Przez to odbiorcy, decydując się na przeczytanie jego książki czy też obejrzenie serialu na jej podstawie, oczekują, że będą one jednakowo dobrej jakości.

W głębi lasu i *Bez pożegnania* nie wpisują się jednak we wspomnianą tendencję zrównywania ocen książek i seriali — otrzymały niskie oceny od widzów, a mimo to opinie czytelników są pozytywne, dzięki czemu wzrastają ich średnie oceny.

Tabela 7 przedstawia, jak zmieniła się liczba ocen bądź też opinii dotyczących poszczególnych tytułów po realizacji adaptacji filmowej danej książki.

Tab. 7. Zestawienie liczby ocen i opinii poszczególnych książek autorstwa Harlana Cobena w latach 2012 i 2021

	Tytuł	Liczba ocen/opinii*	2012	2021
1.	<i>W głębi lasu</i>	Liczba ocen	13	10 170
		Liczba opinii	0	896
2.	<i>Bez pożegnania</i>	Liczba ocen	25	8284
		Liczba opinii	1	576
3.	<i>Niewinny</i>	Liczba ocen	732	7123
		Liczba opinii	36	503
4.	<i>Jedyna szansa</i>	Liczba ocen	919	6533
		Liczba opinii	51	436
5.	<i>Tylko jedno spojrzenie</i>	Liczba ocen	831	6304
		Liczba opinii	35	365
6.	<i>Nieznajomy</i> **	Liczba ocen	309	4497
		Liczba opinii	74	533

Kolejność wyznacza liczba ocen od największej do najmniejszej.

* Liczbę ocen i opinii książek w serwisie lubimyczytac.pl z 2012 roku odtworzono przy pomocy internetowego narzędzia Internet Archive Wayback Machine, które pozwala na odzwierciedlenie wyglądu i danych ze stron internetowych z minionych lat.

** Dane z 2016 roku — książka miała premierę w Polsce dopiero w tym roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z serwisu lubimyczytac.pl, <https://lubimyczytac.pl/autor/18011/harlan-coben> (dostęp: 19.01.2022).

Zestawienie ukazane w tabeli 7 obrazuje wzrost zarówno liczby ocen, jak i liczby opinii co do konkretnych książek w stosunku do lat przed i po powstaniu seriali na ich podstawie. Świadczy to o wpływie adaptacji na zainteresowanie danym tytułem. Dzięki temu, że seriale mają nazwy tożsame z tytułami ich pierwowzorów literackich odbiorca nie ma kłopotu z odnalezieniem książki, na której podstawie został zrealizowany dany serial.

Największy wzrost zainteresowania odnotowano dla powieści *W głębi lasu*. W 2012 roku w serwisie lubimyczytac.pl miała ona zaledwie 13 ocen i opinii. W 2020 roku miał premierę serial na niej oparty, co poskutkowało tym, że w 2021 zarejestrowano aż 10 170 ocen i 896 opinii. Oznacza to wzmożone zainteresowanie tym tytułem. W przypadku pozostałych książek także zauważono znaczny wzrost zarówno liczby ocen, jak i opinii. Najmniej ocen i opinii przybyło książce *Nieznajomy*. Prawdopodobnie jest to spowodowane tym, że w odróżnieniu od pozostałych tytułów pierwszy pomiar dokonywany był za rok 2016, a nie 2012.

Niniejsze badanie wskazuje, że adaptacje filmowe powieści autorstwa Harlana Cobena nie mają jednoznacznego wpływu na odbiór i ocenę książek, na bazie których zostały zrealizowane. Nie ulega jednak wątpliwości, że powodują one wzrost zainteresowania danym tytułem wśród czytelników będących aktywnymi użytkownikami serwisu lubimyczytac.pl.

ZAKOŃCZENIE

Książka i film czy też serial zrealizowany na jej podstawie pozostają w ścisłym związku i oddziałują na siebie w pewien sposób — rośnie ich wzajemna rozpoznawalność. Osoby oglądające serial często chcą bowiem zapoznać się z pierwowzorem literackim i na odwrót — część czytelników z chęcią zobaczy na ekranie bohaterów przeczytanych powieści. Zwiększone zainteresowanie nie przekłada się jednak automatycznie na lepsze oceny książek czy analogicznie seriali zrealizowanych na ich podstawie. Przeprowadzone badania sugerują mimo to wpływ adaptacji filmowych na odbiór powieści, na podstawie których zostały zrealizowane. Zależności między książką a filmem lub serialem nie są przy tym jednoznaczne. W niektórych przypadkach oceny mogą się zrównać, a w innym ulec podwyższeniu lub obniżeniu. Nie ulega jednak wątpliwości, że dzięki adaptacjom filmowym wzrasta rozpoznawalność i popularność poszczególnych tytułów, o czym świadczy wzrost liczby ocen i opinii na temat literackiego pierwowzoru w analizowanym serwisie — lubimyczytac.pl.

Z działalnością Harlana Cobena związane jest zjawisko konwergencji, czyli zbieżności treści wynikającej z obecności i aktywności omawianego autora na trzech płaszczyznach — literatura, film i środowisko sieciowe. Obecnie wszech-

stronność pisarza i realizacja projektów, które nie do końca są związane *stricto* z literaturą, często działają na jego korzyść i zwiększają jego rozpoznawalność.

BIBLIOGRAFIA

- Balázs, B. (1987). Materiał i forma artystyczna. W: B. Balázs, *Wybór pism*, przeł. K. Jung, R. Porges (s. 261). Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe.
- Bryczkowska, J. (2021). *Harlan Coben: Polska wiele dla mnie znaczy. Macie tu wspaniałe talenty*. <https://kultura.gazeta.pl/kultura/7,114528,27144098,harlan-coben-polska-wiele-dla-mnie-znaczy-macie-tu-wspaniale.html>.
- Choczaj, M. (2011). O adaptacji, ekranizacji, przekładzie intersemiotycznym i innych zmartwieniach teorii literatury, filmu i mediów. *Przestrzenie Teorii*, 16, 11–39.
- Forusińska, A. (b.d.). Lider opinii. W: *Encyklopedia zarządzania*. https://mfiles.pl/pl/index.php/Lider_opinii.
- Głombiowski, K. (1980). *Książka w procesie komunikacji społecznej*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Hendrykowski, M. (2014). *Współczesna adaptacja filmowa*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Hendrykowski, M. (Red.). (1994). *Słownik terminów filmowych*. Poznań: Ars Nova.
- Jenkins, H. (2007). *Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Kopecka-Piech, K. (2011). Koncepcje konwergencji mediów. *Studia Medioznawcze*, 3(46), 1–26.
- Orłowski, W. (1974). *Z książki na ekran*. Łódź: Wydawnictwo Łódzkie.
- Podsumowanie roku. (2020). *Podsumowanie roku 2020 w lubimyczytac.pl*. <https://lubimyczytac.pl/podsumowanie-roku-2020-w-lubimyczytac-pl>.
- Postman, N. (2002). *Zabawić się na śmierć*. Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza.
- Sławiński, J. (Red.). (1988). *Słownik terminów literackich*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

JULIA URBAŃCZYK

THE POPULARITY OF HARLAN COBEN'S NOVELS AMONG POLISH READERS AGAINST THE BACKDROP OF THEIR FILM ADAPTATIONS, 2012–2021

Summary

This article discusses the relationship between books and films. It explores how film adaptations of literary works by the American writer Harlan Coben influence their popularity among readers. The theoretical considerations are supported with the existing data regarding the reception of his works both in the fields of literature and film, obtained from the services Lubimyczytac.pl and Filmweb. Both numerical and written evaluations are taken into account. Attention is also paid to the number of people declaring their intention to read a given book or to see a given film

production. The data is analysed in detail, which allows to conclude that although some relationship between the adaptations of Coben's novels and these novels exists, these adaptations do not have a clear impact on the reception of the literary works on which they are based. However, film adaptations do make Coben's novels or the author himself more popular.

KEY WORDS: Harlan Coben, book, film, TV series, lubimyczytac.pl, Filmweb